

Черкасов О.О.

Головне управління національної поліції в Миколаївській області

Біліченко Л.С.

Головне управління національної поліції в Миколаївській області

АДВОКАТУРА, СУД ТА НОТАРІАТ В СИСТЕМІ ОКУПАЦІЙНОГО АПАРАТУ ВЛАДИ ГЕНЕРАЛ-ГУБЕРНАТОРСТВА «ТРАНСНІСТРІЯ» (1941–1944 РР.)

У статті досліджується функціонування окупаційних правових установ, а саме: адвокатури, суду та нотаріату під час румунської окупації Півдня України. Робота базується на аналізі оригінальних періодичних джерел, більшість яких вперше введено до наукового обігу. На основі системного аналізу широкого корпусу джерел, опублікованих документів, вітчизняної наукової літератури у статті вперше здійснено комплексне дослідження функціонування судових установ, адвокатури та нотаріату на території Трансністрії протягом 1941–1944 рр. Історіографічний огляд підтверджує недостатнє вивчення заявленої проблеми у сучасних дослідженнях. У статті визначено заходи керівництва Румунії, здійснені для запровадження «нового порядку» на підконтрольній території, ідентифіковано систему органів та установ, відповідальних за реалізацію мети та завдань фашистської окупаційної політики на теренах Трансністрії, встановлено органи влади, уповноважені на організацію юридичних форм і засобів дотримання місцевим населенням правомірної поведінки в період запровадження румунсько-фашистського окупаційного режиму. Встановлено, що згідно наказу Губернатора Трансністрії від 18 жовтня 1941 р. на території Одеси засновувалися дирекція відділів та актів цивільного стану і нотаріальними справами. Одразу ж був і створений Юридичний відділ при Одеському Муніципалітеті. 5 березня 1942 р. Цивільний Губернатор Трансністрії проф. Олексяну повідомив Міського Голову м. Одеси пана Германа Пинтю про те, що ним затверджено «Бюро одеських адвокатів». Щодо судових установ, то на території Трансністрії замість звичайного суду діяв Військово-польовий суд – надзвичайний спеціалізований військово-судовий орган, виключний, надзвичайний суд, який діяв поза нормами чинного в даній державі кримінального законодавства та юрисдикції. Із листопада 1941 р. при Відділі записів актів громадянського стану Одеського Муніципалітету розпочав роботу Нотаріальний Відділ. Відділ свідчив та оформляв угоди та договори за згодою сторін, явочним порядком. Діяли усі вищеперераховані правові установи до 1944 р., який став останнім роком румунської окупації.

Ключові слова: генерал-губернаторство «Трансністрія», адвокатура, Бюро адвокатів, військово-польовий суд, нотаріат, румунська окупація, Друга світова війна.

Постановка проблеми. Ї до сьогодні у вітчизняній історичній науці немає чіткою позиції стосовно різноманітних аспектів діяльності окупаційних органів управління на українських землях у роки Другої світової війни. Не дивлячись на те, що з 1991 р. розпочалася масова політика розсекречення архівних документів з зазначеної проблематики, ще багато тем та аспектів вказаної теми залишаються поза увагою дослідників. Зокрема, до цього відноситься й функціонування адвокатських об'єднань, військово-польового суду та нотаріату на території румунського Генерал-губернаторства «Трансністрія».

Як ми пам'ятаємо, Німеччина напала на Радянський Союз 22 червня 1941 р., а вже у серпні 1941 р. розгорнулися бої під Одесою, яку атакували румунські дивізії. 73 дні (5 серпня – 16 жовтня 1941 р.) тривала оборона міста. Лише після того, як підійшли нові німецькі частини, радянські війська залишили місто.

Окуповану територію на схід від Дністра, яка охоплювала близько 40 000 км² з 2,2 млн мешканців, німецьке Верховне командування передало під контроль своїм союзникам румунам. Натомість Румунське королівство на підконтрольній території створило Генерал-губернаторство

«Трансністрія», яке поділялося на 13 повітів і 65 районів. Губернатором Трансністрії було призначено Георге Алексяну. Столицею новоствореного губернаторства спочатку був Тирасполь, а згодом нею стала Одеса. Встановлення нормального правового порядку стало першочерговим питанням румунської окупаційної адміністрації в генерал-губернаторстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі значний внесок у дослідження даної тематики вніс одеський дослідник М.І.Михайлуца, який у своїх багаточисленних працях розглянув різні аспекти діяльності румунського режиму на Півдні України: від релігійної до пропагандистської політики. У 2010 р. виходить друком фундаментальна праця «Україна в Другій світовій війні: погляд з XXI століття» [9], де чільне місце займає розділ відомих одеських істориків (Т. Вінцовський, М. Михайлуца, Г. Казимова, В. Щетніков) під назвою «Окупаційний режим в губернаторстві «Трансністрія», що досить детально описує основні напрямки діяльності румунської адміністрації на окупова-

них територіях. Питання органів правопорядку в роки німецько-румунської окупації Півдня України дослідив С.М. Боган [3] та Л. С. Біліченко [2].

Постановка завдання. Мета статті – на основі матеріалів окупаційної преси дослідити функціонування адвокатури, суду та нотаріату на окупованій румунами території генерал-губернаторстві «Трансністрія».

Виклад основного матеріалу. До кінця жовтня 1941 р. Південь України був майже повністю окупований німецько-румунськими військами. 19 серпня 1941 р. внаслідок спеціального договору між німецькими та румунськими уповноваженими, підписаного в Тягині, всю територію між Бугом і Дністром було віддано румунській адміністрації, під назвою «Трансністрія».

29 вересня 1941р. у Тирасполі склав присягу новообраний губернатор Трансністрії – професор Георге Алексяну. У своїй промові губернатор підкреслив, що «...Уряд Трансністрії має перед собою велике завдання своїми діями та працею досягти перемоги у військовій кампанії на Сході і відіграти вирішальну роль у новому будівництві...» Присяга

Рис. 1. Карта Генерал-губернаторства «Трансністрія»

(Джерело: 1.Алексяну Георге /рум. Alexianu Gheorghe/ (1897 г., Панчиу – 1.06.1946 г., Жилава). <https://history.mk.ua/aleksyanu-george-rum-alexianu-gheorghe-1897-g-panchiu-1-06-1946-g-zhilava.htm>)

завершилася принесенням подяки нацистському та фашистському вождям Німеччини та Італії.

За наказом новопризначеного губернатора, територія Трансністрії була розділена на 13 адміністративних повітів, які управлялися повітовими префектурами на чолі з головами адміністрацій – префектами. У містах, що входили до складу Губернаторства Трансністрії, також були свої адміністративні органи – примарії. Після здобуття Одеси, провідник румунської держави Антонеску видав декрет, яким включив Одесу з її околицями до Трансністрії та проголосив її столицею цілої губернії. Також, Одеса була виділена в окремий муніципалітет і примарія цього муніципалітету підпорядковувалася безпосередньо губернаторові. Генеральний примарем Одеського муніципалітету було призначено Германа Пинтю, а сенатори Володимир Кіореску й Елефтерія Сінікліу стали бурмістрами. Заступниками Генерального примаря було обрано В.К. Кіореску, Е.І. Сінікліу, К.В. Відрашку, проф. В.І. Кунверта, проф. Н.Н. Заєвлоші, а генеральним секретарем став А.К. Костінеску.

Згідно наказу Губернатора Трансністрії від 18 жовтня 1941 р. на території Одеси засновувалися дирекція відділів та актів цивільного стану і нотаріальними справами. Одразу ж був і створений Юридичний відділ при Одеському Муніципалітеті, начальником якого був призначений румунський адвокат, колишній військовий прокурор Одеси Думітреску [2, с. 78–95]. Юридичний відділ від дня свого заснування проводив велику

та різноманітну роботу. Він займався юридичним обслуговуванням усіх Дирекцій Муніципалітету, виступав у справах Дирекцій у Претораті та Військовому суді незалежно від того, чи є Дирекція позивачем чи відповідачем, затверджував з юридичної точки зору статuti всіх добровільних та благодаткових товариств та переглядав і затверджував редакції договорів та займався питаннями опіки, призначаючи в необхідних випадках опікунів неповнолітнім. Крім того, Юридичний відділ вирішував всі спірні та незрозумілі питання про права власності на нерухоме майно приватних осіб, що знаходилися в місті або дачних місцевостях, користуючись для цього поки що радянськими законами. Права власності на рухоме майно Юридичний відділ не розглядав, оскільки була створена при Інвентарній дирекції спеціальна комісія [11, с. 3].

На початку листопада 1941 р. було засновано Бюро адвокатів. Вже станом на 30 листопада у Бюро нараховувалося 45 адвокатів [22, с. 4].

У 1 складі Одеського Університету був організований та розпочав свою діяльність Юридичний факультет, на якому свою викладацьку діяльність розпочали і члени Бюро адвокатів. Відродженому Юридичному факультету пощастило в тому сенсі, що в Одесі збереглися відмінні науково-викладацькі сили. Такими були професори – Фаас, Жилін, Покровський, Єравцов та Бориневич [13, с. 3].

4 січня 1942 р. у малій залі Муніципалітету відбулися загальні збори адвокатів Одеси, на яких

Рис. 2. Генерал-губернатор Трансністрії, професор Георге Алексіану

(Джерело: 1. Алексіану Георге /рум. Alexianu Gheorghe/ (1897 г., Панчу – 1.06.1946 г., Жилава). <https://history.mk.ua/aleksyanu-george-rum-alexianu-gheorghe-1897-g-panchiu-1-06-1946-g-zhilava.htm>)

було заслухано звіт про діяльність деканату Бюро за 2 місяці його існування та проведено перевибори Бюро. Були зроблені доповіді деканом Бюро Н. Н. Стоговым та членами Бюро П. А. Потаповим і А. В., Дьяконовим. Після доповідей виступила адвокат Я. Я. Лукашов, із запрошених професорів Яського Університету – майор С. Г. Берекет та адвокат Бухарестського Бюро К. В. Вщрашку. Усі доповіді докладно висвітлювали питання виховання та підготовки молоді до діяльності адвокатів та були вислухані з великою увагою. Після доповідей було проведено перевибори деканату Бюро. Вибраними в Бюро виявилися: декан – адвокат Н. Н. Стогов, віце-декан-адвокат А. В. Дьяконов, радниками деканату були обрані А. В. Потапов, С. С. Комісаржевський, І. К. Реут, Б. Г. Пушкарьов та П. Є. Гаврилович. Матеріали та протокол загальних зборів були представлені Губернатору Трансністрії для затвердження корпорації адвокатів та приєднання її до спілки адвокатів у Бухаресті [17, с. 4].

5 березня 1942 р. Цивільний Губернатор Трансністрії проф. Олексяну повідомив Міського Голову м. Одеси пана Германа Пинтю про те, що ним затверджено «Бюро одеських адвокатів». Бюро вже могло офіційно розпочати свою роботу [4, с. 3].

Щодо діяльності Бюро адвокатів «Одесская газета» писала наступне: «Бюро адвокатів в Одесі, до якого увійшли найдосвідченіші судові працівники та відомі адвокати, широко розгорнуло свою діяльність. Окрім своєї основної роботи з розробки проектів законодавчих заходів, бюро надає велику допомогу населенню у захисті його прав. Майже щодня до бюро звертаються городяни за всілякими порадами. Бюро адвокатів також приймає від населення заяви щодо ведення судових справ» [7, с. 3]. Окрім цього, при Будинку Вчених було організовано безкоштовну юридичну допомогу для науковців [23, с. 4].

Також, Губернатор Трансністрії проф. р. Олексяну затвердив статут Бюро адвокатів. Положення про Бюро адвокатів передбачала права та обов'язки осіб адвокатського стану. Центром Бюро була м. Одеса, причому, Бюро надано право приймати та затверджувати осіб адвокатського стану для всієї Трансністрії та її повітових міст. Цей захід дав змогу організувати юридичну допомогу населенню по всій Трансністрії [5, с. 4].

Згідно розпорядження Губернатора Трансністрії проф. Олексяну в Одесі була створена комісія для перевірки знань та можливостей зарахування до адвокатського стану всіх осіб, які записалися

в Бюро адвокатів. На основі 48 та 49 параграфів Статуту корпорації адвокатів Румунії комісія складалася з трьох осіб: доктора Георгія Балхаша (голова комісії), адвоката Миколи Стогова та шефа юридичного Бюро Муніципалітету Андрія Думітріу [6, с. 3]. Комісія розпочала свою роботу з 25 травня 1942 р. На звання адвокатів було подано прохань від 64 претендентів і на звання стажистів – 29 чол. Для розгляду матеріалів про кожну особу окремо претендент був зобов'язаний подати диплом, постанову ради присяжних повірених або довідку окружного суду про службу цієї особи на відповідальних судових посадах до жовтня 1917 р. Крім зазначених документів, претендент надає довідку про свою політичну благонадійність і несудимість. Згадані в «Одеській газеті» № 76 адвокати Єлісеєв Дмитро та Табачников Микола до зарахування їх до корпорації адвокатів не могли відкрити своє власне бюро адвокатів у м. Києві [7, с. 4].

Приймали участь адвокати і у культурному житті Генерал-губернаторства. Так, Бюро одеської адвокатури, разом із артистами Російського театру Драми і Комедії, на чолі з художнім керівником Василем Вронським, влаштувала літературний суд над героєм п'єси Арцибашева «Ревність», який убив на ґрунті ревності свою дружину. У суді брали участь усі артисти у гримі та костюмах, що їх виконують персонажі п'єси. На організаційній нараді був обраний склад суду. Головним суддею вистав став Голова члена деканату Пушкарьов, прокурором – О. Д. Думітреску та А. І Властарі, адвокатом – віце-декан А. С. Дияконів, член деканату р. П. А. Потапов та адвокат М. Я. Лукашев, секретарем – адвокат С. Р. Левшин. Склад журі був обраний із представників професури та діячів літератури та мистецтва. Весь збір від вистави надійшов на користь Румунського Червоного Хреста [21, с. 3].

На території Трансністрії замість звичайного суду діяв Військово-польовий суд – надзвичайний спеціалізований військово-судовий орган, виключний, надзвичайний суд, який діяв поза нормами чинного в даній державі кримінального законодавства та юрисдикції, на основі особливого положення, при спрощеному до крайніх меж судочинстві та при скасуванні будь-яких гарантій нормально-законної течії. Так, у березні 1942 р. за нанесення словесних образ та грубу поведінку, Військово-польовий суд засудив Підгородову Меланію Костянтинівну до сплати штрафу у сумі 2000 лей. За спробу переховуватися за підробленими документами Айзенберг Юхим Абрамович

був засуджений до ув'язнення до концентраційного табору. За крадіжку майна із єврейських квартир Військово-польовий суд засудив гр-на Дробота Євгенія Миколайовича, до тюремного ув'язнення строком на три місяці та до сплати штрафу в сумі 500 лей. За втечу з місця тимчасового ув'язнення засуджено до перебування в концтаборах Солоїда Івана Йосиповича. За скоєння дрібної крадіжки присуджено до тюремного вироку строком на один рік та до сплати штрафу в сумі 2000 лей, гр-н Андрущенко Костянтина Ілліча. Натомість, Військово-польовий суд виправдав гр. гр. Бурлея Андрія Яковлевича, Клименка Івана Юхимовича і Єурата Луку Спіридоновича, які звинувачувалися, за помилковими доносами, у зайнятті відповідальних посад за радянської влади [18, с. 8].

Також, за грубе поводження з державними чиновниками Військово-польовий суд засудив Барона Арсентія Івановича до тюремного ув'язнення строком на 45 днів і до сплати штрафу в сумі 500 лей. За ухилення від здачі радіоприймачів був засуджений до трирічного ув'язнення Ковальчук Станіслав Валентинович.

Гострим перед судом стояло і вирішення єврейського питання. Так, за приховування єврейської національності, Військово-польовий суд засудив юристів Суріса Тавиду Мойсеевича і Суріса Рахіль Лазарівну до дворічного тюремного ув'язнення та до сплати штрафу у 2000 лей і дворічного тюремного ув'язнення та до сплати штрафу у 5000 лей, а за ухилення від явки в гетто до каторжних робіт терміном на 10 років, з позбавленням у правах на чотири роки після відбутого покарання [19, с. 4].

У Трансстрії тривало полювання і на партизан, диверсантів та шпигунів на користь Радянського Союзу. За повідомленням «Одесской газеты»: «Під час відступу радянських військ з Одеси частинами НКВС було залишено групу партизанів комуністів зі спеціальними завданнями щодо проведення терористичної підривної діяльності та шпигунської роботи. У їхньому розпорядженні були залишені склади зброї та вибухових речовин. При приході союзних військ ця група партизан-комуністів зникла в одеських катакомбах, була виявлена і віддана Військово-польовому суду. Військово-польовий суд, розглянувши справу учасників групи, які звинувачуються у веденні підривної терористичної роботи, шпигунстві та укріпті складу зброї, засудив: 1. Бадаєва Павла Володимировича; 2. Гофмана Артура; 3. Волкова Семена; 4. Музиченка Миколу; 5. Музиченка Івана; 6. Силіна Григорія; 7. Мілана Петра; 8. Шевченка Павла; 9. Межичурську Тамару; 10. Шеста-

кову Тамару; 11. Слетова Михайла; 12. Буньякова Михайла – до розстрілу; 13. Хорошенко Олексія до життєвої каторги; 14. Козубенко Григорія до 20 років каторжних робіт; 15. Юдіна Микиту та 16. Гофмана Вітольда до 10 років каторжних робіт.

Військово-польовий Суд, розглянувши справу Мейерзон Риви Мойсеївни, яка звинувачувалася в тому, що вона, проживаючи під чужим ім'ям в одному з навколишніх сіл, вела шпигунську роботу за спеціальними партійними завданнями, засудив її до розстрілу [20, с. 4].

У своєму останньому засіданні від 14 січня 1944 р. Військово-польовий суд заслухав справу одесита Георгія Жирова, який був службовцем Губернаторства Дирекції Культури. Жиров протягом тривалого часу виконував посаду адміністратора кінематографа „Бессарабія” і за цей час встиг зробити розтрату у сумі 15.552 РККС, після чого зник. Суд заслухав цю справу заочно та засудив Георгія Жирова до 10 років каторжних робіт [8, с. 4].

Із листопада 1941 р. при Відділі записів актів громадянського стану (ЗАГС) Одеського Муніципалітету розпочав роботу Нотаріальний Відділ. Відділ свідчив та оформляв угоди та договори за згодою сторін, явочним порядком. Ці документи мали юридичну силу і були підставою для розбору спорів, що виникали під час виконання договорів. При необхідності засвідчення підписів та посвідчення осіб, що становлять будь-яку угоду, Нотаріальний Відділ оформляв їх без урахування сутності договору і лише знайомлячись з його змістом [15, с. 3].

Ось що писала про Одеський нотаріат місцева окупаційна газета: «Одеський нотаріат, який очолює В. І. Куртов, виконує велику роботу. До відкриття цивільних судових організацій деякі з їх функцій виконує нотаріат. Так, наприклад, він удостоює свідчення свідків, які встановлюють дані про минулу діяльність тієї чи іншої особи, у разі відсутності у неї документів, причому до засвідчення приймаються свідчення лише в тому випадку, якщо подаються довідки від міського РАГСу або сільського управління про те, що книги, куди було записано ці дані, знищено. З розвитком торгівлі та промисловості в місті та повіті через нотаріат стало проходити багато договорів, що укладаються товариствами, що складаються з пайовиків компаньйонів. У нотаріуса оформляються також угоди про право переуступки дозволеної забудови або про купівлю продажу денационалізованого при більшовиках майна. При оформленні актів та документів сторони повинні

мати при собі паспорт або документи, що їх заміняють, з обов'язковою візою місцевої поліції. Витяги з паспортів осіб, які народилися в м. Одесі, нотаріат не свідчить без подання довідок із РАГСу про те, що книги, які встановлюють рік їх народження, знищено. Ці свідчення є тимчасовими до заснування цивільних судових установ у Трансністрії» [12, с. 3].

За даними Нотаріального Відділу, з 1 січня 1942 р. і до 20 квітня 1942 р. було засвідчено 900 копій та підписів та оформлено 130 договорів у явочному порядку. При оформленні всіх цих документів Нотаріальний Відділ залишав собі один екземпляр копії, що було подальшою підставою для вирішення будь-яких спірних питань [10, с. 3].

При Одеському РАГСі знаходився нотаріальний архів, у якому зберігалися справи радянських нотаріусів та нотаріусів дореволюційного часу. Радянський архів, який перебував у конторі нотаріуса, хоч і був у безладному стані, до праць працівників архіву приведенний в повний порядок і знаходився в безпеці. Архів же старих дореволюційних нотаріусів функціонував при храмі без жодної охорони, був частково розкрадений. Але зважаючи на те, що в старому нотаріальному архіві були 2 книги архіву-молодших нотаріусів і архіву старшого нотаріуса Одеського окружного суду, то документи, що перебували у них, доповнювали один одного і тому справи, розкрадені по одному відділу, дуже часто знаходилися в іншому. Архів видавав безперешкодно довідки власникам про загублені документи, копії духовних заповітів, купчих фортець, дарчих та інших документів. Керував архівом Г. Е. Мартинов. Довідки видавалися по понеділках, середах та п'ятницях від 10 до 12 години дня в приміщенні РАГСу [16, с. 3].

Аби підсумувати роботу Одеського нотаріату, то можна відзначити що станом на травень 1943 р. він прийняв для засвідчення 809 прохань і видав за ними 800 довідок, з яких було 8 засвідчення, 664

посвідчення підписів, 15 повісток за викликами відповідачів, було введено у права наслідування 10 осіб та з різних питань було видано 28 довідок [14, с. 3].

Наступний рік став останнім роком румунської окупації. У 1944 р. через складну військову ситуацію маршал румунської держави І. Антонеску скасовує посаду цивільного губернатора Трансністрії. Вся влада у Трансністрії перейшла під управління військового відомства, на чолі з генералом Г. Потопяну. Трансністрія перейшла у військовий стан [2, с. 78–95].

Висновки. Таким чином, після окупації румунсько-німецькими військами території між Бугом і Дністром і створення губернаторства Трансністрія, румунський окупаційний режим розпочав будувати та встановлювати свої порядки. Встановлення нормального правового порядку стало першочерговим питанням румунської окупаційної адміністрації в генерал-губернаторстві. Так, згідно наказу Губернатора Трансністрії від 18 жовтня 1941 р. на території Одеси засновувалися дирекція відділів та актів цивільного стану і нотаріальними справами. Одразу ж був і створений Юридичний відділ при Одеському Муніципалітеті. 5 березня 1942 р. Цивільний Губернатор Трансністрії проф. Олексяну повідомив Міського Голову м. Одеси пана Германа Пинтю про те, що ним затверджено «Бюро одеських адвокатів». Щодо судових установ, то на території Трансністрії замість звичайного суду діяв Військово-польовий суд – надзвичайний спеціалізований військово-судовий орган, виключний, надзвичайний суд, який діяв поза нормами чинного в даній державі кримінального законодавства та юрисдикції. Із листопада 1941 р. при Відділі записів актів громадянського стану Одеського Муніципалітету розпочав роботу Нотаріальний Відділ. Відділ свідчив та оформляв угоди та договори за згодою сторін, явочним порядком. Діяли усі вищеперераховані правові установи до 1944 р., який став останнім роком румунської окупації.

Список літератури:

1. Алексяну Георге /рум. Alexianu Gheorghe/ (1897 г., Панчиу – 1.06.1946 г., Жилава). <https://history.mk.ua/aleksyanu-george-rum-alexianu-gheorghe-1897-g-panchiu-1-06-1946-g-zhilava.htm>.
2. Біліченко Л. Діяльність Одеського муніципалітету Трансністрії (1941–1944 рр.). Старожитності Лукомор'я. 2020. № (2) С. 78–95.
3. Боган С. Колабораціоністські органи правопорядку на Півдні України у 1941–1944 рр. Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер.: Історія. 2012. Т. 180, Вип. 168. С. 35–40.
4. Бюро адвокатів в Одессе. Одесская газета. 1942. № 48 (05 марта). С. 3.
5. Бюро адвокатів. Одесская газета. 1942. № 62 (09 апреля). С. 4.
6. Бюро адвокатів. Одесская газета. 1942. № 76 (07 мая). С. 3.
7. В Бюро адвокатів. Одесская газета. 1942. № 81 (16 мая). С. 4.

8. В Военно-полевом суде. Одесская газета. 1944. № 10 (14 января). С. 4.
9. Вінцковський Т., Кязимова Г., Михайлуца М., Щетніков В. Окупаційний режим в губернаторстві «Транснїстрія». Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси. Кн. 1. Київ, 2010. С. 413–445.
10. В Нотариальном Отделе. Одесская газета. 1942. № 79 (12 мая). С. 3.
11. В Юридическом отделе Муниципалитета. Одесская газета. 1943. № 110 (14 мая). С. 3.
12. Деятельность Одесского нотариата. Одесская газета. 1942. № 168 (26 августа). С. 3.
13. знаменательное событие (к открытию юридического факультета). Одесская газета. 1941. № 19 (21 декабря). С. 3.
14. К работе Одесского Нотариата. Одесская газета. 1943. №128 (05 июня). С. 3.
15. Нотариальные акты. Одесская газета. 1942. № 72 (30 апреля). С. 3.
16. Нотариальный архив. Одесская газета. 1943. № 116 (21 мая). С. 3.
17. Общее собрание адвокатов. Одесская газета. 1942. №23 (06 января). С. 4.
18. Судебная хроника. Одесская газета. 1942. № 50 (11 марта). С. 8.
19. Судебная хроника. Одесская газета. 1942. № 53 (17 марта). С. 4.
20. Судебная хроника. Одесская газета. 1942. № 115 (04 июля). С. 4.
21. Суд над ревнивым мужем. Одесская газета. 1942. № 126 (15 июля). С. 3.
22. У одесских адвокатов. Одесская газета. 1941 № 12 (30 ноября). С. 4.
23. Юридическая помощь. Одесская газета. 1942. № 57 (27 марта). С. 4.

Cherkasov O.O., Bilichenko L.S. LAWYER, COURT AND NOTARY OFFICE IN THE SYSTEM OF THE OCCUPATION APPARATUS OF THE GOVERNMENT-GENERAL OF “TRANSNISTRIA” (1941–1944)

The article examines the functioning of occupation legal institutions, namely: the bar, the court and the notary public during the Romanian occupation of Southern Ukraine. The work is based on the analysis of original periodicals, most of which are being introduced into scientific circulation for the first time. Based on a systematic analysis of a wide corpus of sources, published documents, and domestic scientific literature, the article first carries out a comprehensive study of the functioning of judicial institutions, the bar and the notary public on the territory of Transnistria during 1941-1944. The historiographical review confirms the insufficient study of the stated problem in modern studies. The article identifies the measures taken by the Romanian leadership to introduce a “new order” on the controlled territory, identifies the system of bodies and institutions responsible for implementing the goals and objectives of the fascist occupation policy on the territory of Transnistria, and establishes the authorities authorized to organize legal forms and means of compliance by the local population with lawful behavior during the period of the introduction of the Romanian-fascist occupation regime. It is established that According to the order of the Governor of Transnistria dated October 18, 1941, the Directorate of Departments and Acts of Civil Status and Notary Affairs was established in the territory of Odessa. The Legal Department under the Odessa Municipality was immediately created. On March 5, 1942, the Civil Governor of Transnistria, Prof. Oleksianu, informed the Mayor of Odessa, Mr. Herman Pintea, that he had approved the “Bureau of Odessa Lawyers”. As for judicial institutions, instead of a regular court, a Military Field Court operated in the territory of Transnistria – an extraordinary specialized military judicial body, an exceptional, extraordinary court that operated outside the norms of the criminal legislation and jurisdiction in force in this state. From November 1941. The Notary Department began its work at the Department of Civil Status Records of the Odessa Municipality. The department witnessed and executed agreements and contracts by consent of the parties, in an open court procedure. All of the above-mentioned legal institutions operated until 1944, which was the last year of the Romanian occupation.

Key words: Governor-General of Transnistria, bar, Attorney’s Office, military court, notary, Romanian occupation, World War II.